

ODLAZAK DOBROG PROFESORA O prof. dr. Ibrahimu Karabegoviću

“Kako je u Institutu”? – bilo je pitanje koje je jedva čujnim glasom izustio profesor Karabegović dok mi je, već onemoćao, jedva držao ruku za vrijeme jedne od mojih posljednjih posjeta njegovom domu. Pokazao je time svoju duboku i, rekao bih, trajnu vezanost za Institut za istoriju u Sarajevu.

Rođen 5. juna 1931. u Modriči, Ibrahim Karabegović djetinjstvo je provodio poput ostale živahne djece u pitomoj Posavini, igrajući fudbal i pohađajući osnovnu školu u rodnom gradu. Izbijanjem Drugoga svjetskog rata započeo je gimnazijsko školovanje, privatno polagao prva dva razreda u Banjoj Luci, a potom nastavio školovanje u Derventi, te u Doboju, gdje je 1951. maturirao. Odmah je upisao studij historije u Sarajevu, a nakon diplomiranja vratio se u Modriču i do 1963. radio kao nastavnik u osnovnoj školi, a potom i kao profesor u gimnaziji. Od 1963. vezan je za Sarajevo i Institut. Nakon što je magistrirao u Beogradu, izvjesno vrijeme kao stipendist proveo je na specijalizaciji u Bonu i Amsterdamu, a zatim doktorirao u Sarajevu 1976. godine.

Vežu sa Institutom nije prekidao ni nakon što je 1994, zbog opće destrukcije i devastacije Odsjeka za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, prešao na taj fakultet i u zvanju redovnog profesora držao nastavu iz nacionalne historije 20. stoljeća. Svi koji su u tom razdoblju slušali predavanja kod profesora Karabegovića saglasni su u ocjeni da je bio “zanimljiv predavač, vrstan pedagog i ugodan sugovornik u diskusijama vođenim o vrlo zanimljivim, ali često politiziranim temama”, kako je to zapisala jedna mlada historičarka i bivša studentica profesora Karabegovića. Uistinu, radilo se o dobrom profesoru, poštovanom od studenata i svih kolega. Čini mi se da je profesor Karabegović bio jedan od rijetkih historičara koga smo svi cijenili zbog njegove *ljudskosti*: on je svima pristupao s nekom ljudskom toplinom, pa i kada ste s njim diskutirali o najtežim i najosjetljivijim povijesnim temama, do izražaja je dolazila njegova prirodna jednostavnost koja mu je omogućavala da i najsloženije povijesne fenomene svede na svima razumljive forme. Teze koje je u nauci zastupao izgledaju tako jednostavne i razumljive. Profesor Karabegović je najbolji primjer da razumljivo mogu pisati samo oni koji dobro razumiju ono o čemu pišu.

Profesora Karabegovića najviše pamtimo po onome što je učinio kao direktor Instituta za istoriju. On je direktor bio u dva navrata: prvi put od 1978. do 1987, te ponovo od 1998. do 2002. godine. Uz dr. Envera Redžića, koji je krajem 1960-ih i početkom 1970-ih godina usmjerio razvoj Instituta, rekao bih da je profesor Karabegović najviše doprinio njegovom razvoju u najrespektabilniju naučnu instituciju iz oblasti historijske nauke u Bosni i Hercegovini. Zato nimalo ne čudi što su ljudi u Institutu i u vrijeme kada je Karabegović 2002. otišao u penziju svaki njegov dolazak u Institut karakterizirali riječima da je dolazio *direktor*. On je, jednostavno, bio “direktor”. U današnjem društvenom kontekstu, kada ta riječ ne znači puno, u vremenu užasne devalvacije svega i svačega, odnos prema Karabegoviću kao *direktoru* i u vrijeme kada on to nije više bio, a takav odnos prema njemu smo gotovo svi njegovali u Institutu, pokazuje njegovu ljudsku veličinu, ali i poštovanje koje smo svi iskazivali prema njemu. On je to zasluživao svojim odnosom prema nama. Sjećam se našeg putovanja u Zagreb, u zimu 2001. godine: Duboki snijeg prikovao je Sarajevo, a nas dvojica vozom koji se jedva probijao iz grada krećemo u Zagreb na odbranu moje doktorske disertacije. Za mene je prisustvo moga direktora bilo veliko ohrabrenje, a boravak u Zagrebu i poštovanje koje su svi iskazivali prema Karabegoviću, te njegovo izuzetno dostojanstveno i, rekao bih, gospodsko držanje činilo me je izuzetno ponosnim.

Osim kao direktor Instituta, profesor Karabegović je razvoju naše historiografije doprinio svojim organizacionim aktivnostima u Društvu istoričara Bosne i Hercegovine, čiji je bio predsjednik jedno vrijeme, a značajna je i njegova uloga koju je imao kao predsjednik Zajednice institucija za noviju i najnoviju istoriju Jugoslavije.

Od organizacionih doprinosa razvoju naše historiografije valja spomenuti i njegov angažman oko Društvenog cilja DC XIII/2, koji je pokrenut upravo u vrijeme kada je Karabegović bio direktor Instituta. Bio je to najvažniji projekt koji je uopće pokrenut u našoj historiografiji, a mnogi i dan-danas svoje radove objavljuju na temelju istraživanja provedenih u okviru tog projekta.

Profesor Karabegović je, također, dao značajan doprinos nastanku knjige *Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata*, koja je objavljena u opkoljenom Sarajevu 1995. godine. On je vodio čitav posao. Sjećam se dobro toga vremena: svi su kriteriji bili poremećeni, teško je bilo uspostaviti poštovanje i čuvati dostojanstvo nauke, ali je profesor Karabegović kao šef Redakcije jednostavno nametnuo kriterij i – svi smo ga uvažavali i poštovali. Kada sam kasnije o tome razmišljao, shvatio sam da je jedino on tada mogao voditi tu Redakciju i “miriti” nas tada mlade i nadobudne sa onima koji su imali puno više iskustva, znanja i mudrosti od nas.

U svom naučnom radu profesor Karabegović je njegovao umjerenost, ali i izuzetnu temeljitost. Napisao je dvije značajne knjige, priredio tri izuzetno važne zbirke arhivskoga gradiva, sudjelovao u izradi nekoliko hronologija, napisao blizu pedeset naučnih članaka, rasprava i priloga, niz osvrta i prikaza, a njegovi istupi na konferencijama, posebno onim organiziranim u austrijskom gradu Linzu, primjer su naučne korektnosti i poštenja.

Za ocjenu rezultata naučnog rada profesora Karabegovića treba svakako imati u vidu vrijeme u kojemu se on naučno razvijao: karijeru je počeo sredinom 1960-ih godina, kada se historiografija, ne samo u Bosni i Hercegovini nego i šire, najviše bavila historijom radničkoga pokreta. To su teme kojima se i on najviše bavio, ali je zanimljivo da se profesor Karabegović, za razliku od drugih, u svojim istraživanjima fokusirao više na reformističku nego na revolucionarnu struju u radničkom pokretu. Možemo slobodno danas reći da je profesor Karabegović bio najbolji poznavatelj reformističkog radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini u razdoblju između dva svjetska rata.

O tome se prvi put oglosio već 1966, objavivši rad o listu “Glas slobode” od 1909. do 1929. kao izvoru za proučavanje historije radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini. Slijedio je niz članaka o revolucionarnoj štampi u BiH, rascjepima u bosanskohercegovačkom radničkom pokretu, saradnji bosanskohercegovačkih i srbijanskih reformista, oblicima podrške radničkog pokreta u BiH revolucijama u Rusiji i Mađarskoj poslije Prvog svjetskog rata. Bio je to logičan hod ka pojavi prve knjige, koju je profesor Karabegović objavio 1973. pod naslovom *Radnički pokret u Bosni i Hercegovini između revolucionarne i reformističke orijentacije od 1909. do 1929. godine*. Riječ je, zapravo, o zbirci njegovih članaka u kojima istražuje nastanak, razvitak, osnove na kojima je počivao, organizacione forme, ideološke dosljednosti i nedosljednosti, te utjecaj u radničkoj klasi i društvu reformističkog radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini.

Nekoliko godina nakon toga uslijedila je monografija pod naslovom *Reformistički pravac u radničkom pokretu Bosne i Hercegovine 1919-1941. godine* (Sarajevo: Svjetlost, 1979). Time je profesor Karabegović zaokružio istraživanja o reformističkom radničkom pokretu u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata. Mada iz današnje perspektive može izgledati da je riječ o neinteresantnoj temi, rekao bih da je riječ o jako važnom aspektu bosanskohercegovačke historije. A koliko je profesor Karabegović ovom knjigom doprinio raščišćavanju ovog pitanja najbolje pokazuje činjenica da nakon toga nije napravljen nijedan novi iskorak u istraživanju fenomena reformističkog radničkog pokreta, a profesor Karabegović se situirao na poziciju nespornog autoriteta za ovu tematiku.

Šta je, zapravo, profesor Karabegović učinio u ovoj knjizi? On je uočio postojanje pukotine u bosanskohercegovačkom radničkom pokretu i shvatio je da se korijeni reformizma i reformističkih tendencija moraju tražiti ne samo u postojećim društveno-ekonomskim i političkim prilikama u Bosni i Hercegovini nego i u utjecajima općeg procesa diferencijacije u međunarodnim okvirima. To ga je u daljoj analizi dovelo do saznanja da je reformistički pokret u bosanskohercegovačkom radničkom pokretu sastavni dio šire pojave u međunarodnim okvirima. Karabegović je dalje pratio proces transformacije socijaldemokracije prije Prvog svjetskog rata u izrazito reformističku frakciju poslije Prvog svjetskog rata, te dalje grananje unutar reformističkog pokreta, tragajući za bosanskohercegovačkim specifičnostima. Istodobno je ukazivao na socijalne osnove reformizma, te odnose reformista prema parlamentarizmu, nacionalnom pitanju i revolucionarnom radničkom pokretu.

Poslije ove dvije velike i zapažene monografije Karabegović se fokusirao na objavljivanje arhivske građe o djelatnosti pojedinih radničkih aktivista (o Ivanu Krndelju i Mitru Trifunoviću), a u suradnji sa Božom Madžarom i Iljasom Hadžibegovićem pripremio je i građu o kongresima Glavnog radničkog saveza za Bosnu i Hercegovinu od 1905. do 1919. godine. Tada su nastali i njegovi zapaženi, veći ili manji radovi o Filipu Filipoviću, Đuri Đakoviću, kao i važni enciklopedijski prilozi o Vladimiru Gaćinoviću i Trifku Grabežu, te njegov doprinos u nastajanju *Istorije Saveza komunista Bosne i Hercegovine*, gdje je faktički sumirao svoja istraživanja o radničkom pokretu neposredno nakon Prvoga svjetskog rata.

Profesor Karabegović je dao zapažen doprinos izučavanju lokalne historije. U tom smislu su posebno vrijedni njegovi radovi o razvoju Doboja i Modriče u razdoblju između dva svjetska rata.

U 1990-im kod profesora Karabegovića već se osjetio određeni umor od bavljenja naukom. Ipak, njegovi radovi o Jevrejima Bijeljine do 1941, te onaj o slici koju su o Sarajevu stvarali strani putopisci od polovine šesnaestog do kraja sedamnaestog stoljeća ostat će da svjedoče o naučnom poštenju velikog čovjeka – Ibrahima Karabegovića. Dvadesetsedmajulska nagrada te nagrada za naučni doprinos “Veselin Masleša” samo su dio pokazatelja vrijednosti koje je u sebi imao profesor Karabegović.

Smrt profesora Karabegovića pretekla nas je da dvije stvari završimo skupa: namjeravali smo pripremiti poseban zbornik u čast profesora Karabegovića, i time iskazati naše poštovanje prema njemu dok je još živ. Nismo stigli, ali smo se dogovorili kako to treba izgledati. I drugo – u posljednje vrijeme je pisao neke vrste svojih memoara. Nije to završio, ali će trebati pogledati dijelove koje je napisao. Vjerujem da mogu biti korisni za sve nas.

I na kraju, profesor Karabegović je bio naučnik i čovjek koji je izuzetno volio život. Prisjećam se njegovih blistavih očiju i radosti koju je mogao samo očima iskazati dok je Tomislav Išek, nedavno, evocirao zajedničke uspomene na poslijediplomske studije u Beogradu ili odlazak u Budimpeštu poslije ovoga rata. To je za mene bio znak da je profesor Karabegović bio zadovoljan životom na ovom svijetu. I mi smo bili zadovoljni i radosni što smo se barem dio tog vremena družili s njim. Dragi Ibro, hvala Ti.

Profesor Ibrahim Karabegović je umro 28. augusta 2011. u Sarajevu ■

Husnija Kamberović